

A Magyar Lemezárugyár termékeinek csomagolásai a hatvanas, hetvenes években, egyéb játékdobozok tükrében

Megyesi Balázs*

**Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 1088 Budapest, Múzeum körút 4/a
(megyesi.ungarn@gmail.com)*

Összefoglaló

Dolgozatomban az 1960-as, '70-es évek Lemezárugyárban készített játékok dobozait és csomagolásait kívánom bemutatni és össze szeretném hasonlítani a mai játékok dobozaival megjelenítésével. Ezek alapján kívánom bemutatni a kor változásának és a fogyasztó világ elvárásai folyamatának fejlődését és megváltozását.

Kulcsszavak: Lemezárugyár, retró, dobozok, elemzés, arculat, szöveg

Abstract

In my test, I would like to showing toys of Lemezárugyár, whiches made in 1970 and 1960.I wold like to comparing boxes of this types with boxes of toys in our days. Finally I would like to showing the change of consumer society and the evolution of consumer global word.

Keywords: Lemezárugyár, retro, boxes, analysis, aspect, text

Bevezetés, a gyár története

A történet még 1872-ben kezdődött Stadler Mihály üzemében. Eleinte úgynevezett szerkezet nélküli kézi játékokat gyártottak (homokozólapát, játékvödör, játékszita, serpenyők és poharak). Később a Müller és Fehér cég litografált, festett locsolókannát, dobozkákat, perselyeket, a Magyar Fémdoboz Művek Rt. litografált, szerkezet nélküli játékaútót és torziós rugójú krokodilfigurát készített. Erről az időről még biztosan tudjuk, hogy nem csomagolták speciális erre a célra készült játékdobozokba a játékokat, illetve ha valamilyen csomagolást is kapott, akkor az is csak egy sima felirat nélküli doboz lehetett.

Spielberger Ármin furulyát, szájharmonikát, zenélő dobozt és kis játékaútót állított elő. Később Monsbarth Géza üzeme 15 éves fennállása alatt mintegy egymillió darab trombitát, több mint félezer darab dugóspuskát, játék kardot, babacsörgőt, babaétkészletet gyártott. Sajnos még ilyen nagy példányú gyártás után sem találtam a dobozokra vonatkozó bármilye fajta megemlítést, így dolgozatomból ennek a korszaknak a taglalását kénytelen vagyok kihagyni.

A tényleges Lemezárugyár

A gyár 1948-as államosítása, majd a győri székhelyű Fémdoboz és Tubus Művek a Lemezárugyárhoz való csatolása koncentrált és óriási gyártóbázist jelentett. Német és cseh minták alapján kezdtek nagyszámban előállítani a kissé már bonyolultabb szerkezetű rugós teherautókat és a lemez repülőgépeket. Később ez a komplett gyáregység a Magyar Lemezárugyár név alatt működött tovább s egy egész generáció nőtt fel termékein a csipegető csibétől egészen a diavetítőig. Aztán mára sajnos bezárt az üzem és a telep épületeit is elbontották 2008-ban, Győrben, a Kert utcában. (2. Kisalföld 2009)

Az itt gyártott termékek dobozait és csomagolásait a gyárban tervezték, melyek jól alkalmazkodtak a kor arculat ideáljához.

Korai modellek a hatvanas évekből

A hatvanas évek előzményeként meg kell említenünk az előtte álló évtizedet, azt az időszakot mely a gyár történetében első állami üzemként való fennállásának első igazán nagyiparban termelő időszaka. A dobozok és a címkék gyártása is igen elmaradott volt a nyugati mintához képest. Egyes

darabokat csak egyszerű hullámkartonból készített, kissé talán a mai cipős dobozokhoz hasonló, külső felírás nélküli csomagolásba helyeztek. Belül különálló papíron szerepelt a rendkívül rövid, lényegre törő használati utasítás, amely talpas, lineáris betűtípusokból áll, rendkívül nagy betű közötti hézagokkal és jól elkülöníthető, nagy sortávolságú sorokkal szedett. Írásképe leginkább az írógépekkel írt szöveghez hasonlítható. A csomagolási dátum is feltűnik a doboz belső oldalán, indigókék színnel, mely a megjelenése alapján egyszerű, tekerős dátumbélyegzőtől származik. Egyébként ez a dátummegjelölés illetve dátumbélyegzési forma egészen a kilencvenes évekig, tehát a gyár bezárásáig megmarad. A hatvanas évek már változásokat hoztak. A következőkben erre láthatunk példákat.

1. ábra. Ford Taurus és Fiat 1800. Fotó: Ády

Ford Taunus vagy Fiat 1800,(1. ábra) a doboz és a csomagolás szerint teljesen mindegy. Ugyanis egy dobozfajtát gyártottak mind két modell számára költségsökkentés gyanánt. Az egyik oldalon a kék, sárga és a fekete festék kombinációjából rajzolódik ki a sematikus ábra és felirat. Míg a másik oldalon a fekete és a vörös a nyomdászín s a fehér részeken ugyan úgy, mint az előzőnél itt sem használtak tintát, pusztán beszínezetlenül hagyták a mezőt. A névmegjelölés mind két esetben nagyon leegyszerűsített, a csomagolás semmilyen felesleges információt nem tartalmaz. Az autók és egyben a termék nevei a bal felső szekcióban, fehér négyzetes mezőben helyezkednek el, megjegyzendő, hogy a Ford típusnál egy kiegészítő típusadat a jobb felső részben, a jobb oldali felírással egy vonalban helyezkedik el. A betűk mind két esetben színük szerint feketék, talpazat és árnyékolás nélküliek, típus szerint lineáris, groteszk (sans serif). A jobb oldali négyzetben a típusmegjelölésnél szám is található, mely szintén az előzőkhöz hasonló típusúval van nyomtatva. A fent említett doboznak hasonló változatai is léteznek, más típusú autókhoz készítve. Csak kisebb különbségek vannak a típusok között úgy, mint színkombináció és a háttérben látható egyszerű térmegtörő szerepet betöltő vonal vezetésében.(1. , 2. ábra)

Mind két doboz esetében az eddig nem említett doboz két oldal lemeze fehér, homogén. A talplemezen csupán egy dátumbélyegző van jelen, bár némely esetekben ez elmarad és a doboz belső falára ütik rá. A használati utasítás itt is még kis méretű és csakúgy, mint korábbiakban, doboz belsejében található. Nyomtatási és kinézeti változásokat nem találni rajta az előző évtizedhez képest.

2 ábra. Opel Caravan és B.M.W. 700.Fotó:Ády

A hetvenes évek második fele

A hatvanas évek előzményeként meg kell említenünk az előtte álló évtizedet, azt az időszakot mely a gyár történetében első állami Jelentős változást láthatunk az előzőkben taglalt hatvanas évekbeli modellek és ez utóbbi, 1977-es darab között.(3. ábra) A dobozon megjelenített kép realisztikus, fotó technikával készült kép mely által a színhasználat megkötései feloldódtak és egy többszínű, képpel illusztrált csomagolást látunk magunk előtt. A szürke árnyalatú háttér meglehetősen homogén és egysíkú, még mindig nagyon távol van a ma gyártott hatásvadász, színes és illusztratív dobozoktól és megjelenési formáktól.

Ám a doboz jelentős anyagbeli változáson ment keresztül, hiszen immár a doboz felülete nem matt, hanem fényes, így tapintása hidegebbé vált. Kontrasztosan jelenik meg a szürke háttér előtt a bal felső sarokban található felirat, melynek színe élénk vörös, betűtípust tekintve a Comic Sans MS betű fajtára hasonlít, de ennél azért dinamikusabb és lendületesebb. A betűkön belül felfedezhetünk a kontrasztos típusra jellemző elemeket, de jelen van benne a kövérítés és a kurziválás apróbb részlete is. A doboz hátsó felén szintén a képen megjelenített ábra látható (3. ábra),míg a fedőlemez és a két oldallemmez egyszínű szürke, addig a doboz talplemeze fehér színű. Egyéb írás nem található a dobozon.(3. MrRetro 2009)

3. ábra. Volkswagen. Fotó: Ády

Tehát jól láthatjuk a közel tizenöt éves időintervallum milyen nagyfokúan befolyásolta a játékok polcokra helyező csomagolóipart. De vajon a gyerekek vagy a szülők igényei is ilyen nagyot változtak volna e kis idő alatt? A külföldi, szépen és esztétikusan megjelenített termékek megjelenése a hazai polcokon, mindenképpen hatást gyakorolt a magyar termékek csomagolásaira.

Mi a helyzet nyugatabbra keleten?

Talán egy fokkal igényesebbek és tipográfiaailag közelebb állók a mai korhoz a hetvenes évekbeli német dobozok, csomagolások, de azért ez a minőségi különbség csak igen csekély. A hatvanas években pedig egyenesen egyformák, egysémásak az általunk forgalmazott Lemezárú gyári termékek skatulyáival. Megjegyzendő, hogy az angol Matchbox cég ekkor már javában áruít átlátszó performált műanyag burokkal ellátott, fényes papírú élénk színekkel tarkított dobozókban dobta piacra termékeit, hiszen csak így tud fennmaradni és előretörni a nyugati nemzetközi piacon. (1. Exsymposion 2009)

De lássuk a konkrét keleti blokkos példát. (4. ábra) A játék doboza áttört, így már nem csak képről ismerhetjük meg magát a tartalmat. A játék neve a vörös háttérből kiemelten, fehér és részben sárga groteszk (sans serif) betűvel van szedve, melyek mindkét esetben árnyékoltak. A fehérrel szedett rész fekete árnyékolást, míg a sárgán írt rész fehér vetületet kapott. A főcím alatt apró betűvel vett rész látható, szintén groteszk, de vékonyvonalú betűkből. A doboz jobb oldalán a cím utolsó betűjébe lógva egy kék körembléma található, melyen a betűk körben futnak végig. A bal sarokban egy fehér négyzetben a gyártó logóját láthatjuk.

4 ábra. Telefon. Fotó: Molnár C.

A doboz alsó felében helyezkedik el középre zárva egy a vak negyedbe belógó négyzet min vörös színnel szintén groteszkkel szedett betűk találhatóak. Alatta egy hosszabb szövegrészt tartalmazó fekete groteszk betűvel szedett, árnyékolás nélküli sor található. Ezekből is láthatjuk, hogy a korban a nyugatabbra készült termékek csomagolásai sokkal igényesebbek és technikailag megszerkesztettebbek voltak gondolkodásalatt a doboz anyagára a fényes kartonra.

A mai kor játéka, a játékok kora

Ha a jelen, korunk játékdobozai és csomagolásait összevetjük a fent említett korábbi példákkal, gyönyörű és egyben teljes lépet kapunk a fogyasztó társadalom fogyasztási cikkei iránt való elvárásainak fejlődéséről, változásáról.

Sajnos összevetésünk mégis pontatlan lesz, hiszen ma már nincsen Magyar játégyár így mára már igazán magyar játék sem létezik a polcokon.

A kortárs játékok tipográfiai alapja a színesség és a fényesség elvét követi, mely végletekben gondolkodik.

Lányjátékok

Ha leány játékról van szó legyen mindig elbűvölő. Az antik hatást keltő, barokkos cirádákkal szőtt dobozokon megjelennek a dőltbetűk és a kézírásra hasolító, laza könnyed vonalú újfajta betűmegjelenések a hagyományos talpas álló betűk mellett. A háttér gyakran rózsaszín vagy királykék s ennek kombinációja élénk vagy pasztelárnyaltként való megjelenítése. (5. ábra)

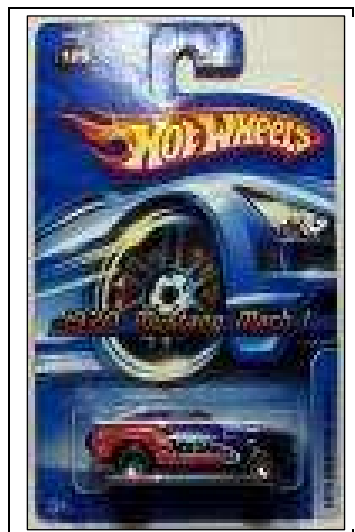
5.ábra, Barbie. Fotó:ism.

Vagy egy másik véglet a modern, korunk teljes high-tech világát magán hordozó modern és desing királynők csomagolásai, hol minden a felnőtt társadalom mintáján alapul.

Színhasználat során előkerülnek, új a nyomdatechnika vívnyányait követő csomagolások, melyeken megjelennek a nickel, a króm és az arany speciális festéktípusai akár sík vagy akár dombornyomott betűk alapjaként.

Fiújátékok

Az elsősorban fiúknak szánt játékok csomagolásai is egyfajta többletet kívánnak biztosítani a gyerek számára, hiszen a doboz a tartó funkción kívül a magávalragadás és az elvárásolás érzését kívánja hordozni.

6.ábra, Autó dobozban. Fotó:ism.

Megjelenik az autós dobozokon a lendület érzését kiváltó, elmosódó betűtípus, a harcosfigurák dobozain a hatalmat sugalló árnyékolt és szélesített betűalakzat és a természet pusztító erejeinek megjelenítésével manipuiláló képanyag. Láthatjuk, hogy a tipográfiával mi mindent el lehet érni.

Számítógépes játékok, a digitális megjelenés

A számítógépes játékok óta még hatványozottabban megjelenik a csomagolás tipográfiájának fontossága. Elkészültek az első játék reklámok és az első jártékokat bemutató újságok, melyek némiképp a dobozok hirdető szerepét átvették. Egy fontos dolgot kell megjegyeznünk, hogy a dobozok tipográfiájára, megjelítésére mindig odafigyelnek a gyártók és sokszor a terméken található kép, jelen esetben digitális grafika, sokkal job minőségű mint a játékban található, megjelenő grafika és néha olyan megoldásokat és megjelenítéseket is tartalmaz, például: nézőponti szögek esetében, mit a játékban sohasem fogunk tapasztalni.

A számítógépes játékoknál a betűtipográfia szorosan hozzá kapcsolódik a játékhoz, hiszen gyakran ezekből az elemekből lesznek a játék logói, szimbólumai.

7.ábra WoW.

Zárás:

Bár az összehasonlás kapcsán egyesekben felmerülhet a kérdés, miért lehet egyáltalán összehasonítani a kisautók dobozait a számítógépes dobozok világával, hiszen ezek nagyon szélsőséges esetek. Az egyik vélhetően a fiatalabb, kisebb generációt célozza meg, míg a másik megint másik korcsoportnak kínálja portékáját. Nem is ez volt a cél, hogy éles határokat húzzak jó és rossz között csak egy

kis kitekintést, szerettem volna tenni a jelenbe és a régmúlt világába.

Összefoglalásként el kell mondanunk, hogy bár a magyar játékipar csomagolás technikája és megjelenése még mindig igényesebb volt a keleti szovjet mintától, sőt a kor többi használati termékét is magasan fölülmúlta a játékdobozok megjelenése de az NDK-s gyárak sokkal szebb dobozokban kínálták portékáikat a hetvenes években.

Mára egy egész iparág tornyosult e kicsiny, látszólag jelentéktelen tárgy köré. Nagy különbség, hogy a mai játéksomagolások elsősorban a gyerekekre próbálnak hatni, rendkívül visszafogottan és finoman kifejezve is, hatásvadászokká váltak a dobozok.

A lemezjátékoknak ma is komoly gyűjtői köre akad, s egy-egy ritka darab komoly értéket képvisel.

Hivatkozások:

1. Exysmposion (2009) letöltés: 2009.december 11.
URL:<http://www.exsymposion.hu/cikk/404/3>
2. Kisalföld(2009) letöltés: 2009.december 11.
URL:http://www.kisalfold.hu/hirek/bontjak_a_lemezarugyarat/2070770/
3. MrRetro (2009) letöltés: 2009 december 11.
URL:<http://mrretro.gportal.hu/gindex.php?pg=11009198&gid=2092638>

1.ábra Lemezaruqyarasjatek.mlap.hu(2009) letöltés: 2009.december 9.
URL:<http://lemezaruqyarasjatek.mlap.hu/galeriy>

2.ábra lemezaruqyarasjatek.mlap.hu(2009) letöltés: 2009.december 9.

URL:<http://lemezaruqyarasjatek.mlap.hu/galeriy>

3.ábra lemezaruqyarasjatek.mlap.hu(2009) letöltés: 2009.december 9.

URL:<http://lemezaruqyarasjatek.mlap.hu/galeriy>

4.ábra mrretro.hu(2009) letöltés:2009.december 9.
URL:<http://mrretro.gportal.hu/gindex.php?pg=11009198&gid=2092638>

5.ábra,Gamespot (2009) letöltés:2009. december 12.
URL:<http://gamespot.com/forums/pages>

6.ábra,Gamespot (2009) letöltés:2009. december 12.
URL:<http://gamespot.com/auto/boys>

7.ábra Gamefuzé (2009) letöltés:2009.December12.
URL:<http://www.gearfuzé.com/tag/warcraft/45443>